Eduskunnan sosiaali- ja terveysvaliokunta

Lausunto hallituksen esityksestä työttömyysturvalain ja eräiden muiden lakien muuttamisesta (HE 73/ 2023 vp)

Sosiaali- ja terveysvaliokunta pyytää kirjallista lausuntoa hallituksen esityksestä työttömyysturvalain ja eräiden muiden lakien muuttamisesta. Kunta- ja hyvinvointialuetyönantajat KT kiittää mahdollisuudesta lausua asiasta.

Nyt käsiteltävänä oleva uudistus on osa pääministeri Orpon hallituksen suunnittelemaa työttömyysturvan uudistamisen kokonaisuutta. Eduskunnan nyt käsiteltävänä olevalla lakiesityksellä pidennettäisiin työssäoloehtoa kuudesta kuukaudesta 12 kuukauteen, muutettaisiin sen määräytyminen tuloperusteiseksi, palautettaisiin omavastuuaika seitsemään päivään sekä poistettaisiin työttömyysetuuden sovittelun suojaosa ja lapsikorotukset. Muutokset lisäisivät työllisyyttä arvion mukaan 20 000 työllisellä. Esityksellä kuitenkin lisättäisiin kuntien suoria kustannuksia vähintään 80 miljoonalla eurolla vuodessa. Ehdotus myös lisää vuoden 2025 alusta kuntien vastuulle tulevien työvoimapalvelujen kysyntää niiden työttömien kohdalla, joilla ei työmarkkinoilla ole tarjolla sillä hetkellä työtä. Kunta- ja hyvinvointialuetyönantajat KT kannattaa lakiesitystä sen työllisyysvaikutusten vuoksi, mutta on samalla huolissaan sen vaikutuksista kuntatalouteen.

Nyt eduskunnan käsiteltävänä oleva lakiesitys työttömyysturvalain muuttamisesta on ensimmäinen osa kokonaisuudistusta. Sen jälkimmäinen osa on suunniteltu jätettäväksi eduskunnalle alkuvuodesta 2024. Kunta- ja hyvinvointialuetyönantajat KT haluaa korostaa, että näillä kahdella erillisellä esityksellä on vahva keskinäinen riippuvuussuhde. Nyt ehdotettu laki lisäisi sekä suoraan että välillisesti kuntien kustannuksia. Uudistuksen toisessa vaiheessa hallitus suunnittelee esittävänsä kuntien ns. velvoitetyöstä luopumista, joka osaltaan kompensoisi nyt esityksellä lisättäviä kuntien kustannuksia.

Esitys lisää kuntien kustannuksia pääasiassa kahdella tavalla. Lapsikorotuksen poistaminen lisää perustoimeentulotuen tarvetta vähintään siksi ajaksi, kunnes etuuden saaja työllistyy. Kuntien osuus perustoimeentulon rahoituksesta on puolet ja rahoitusvastuu lisääntyisi vuositasolla noin 30 miljoonalla eurolla.

Työssäoloehdon pidentäminen vaikuttaisi puolestaan kuntien velvoitetyöllistämiseen. Kuntien työllistämisvelvoitteen piiriin kuuluvat sellaiset 60 vuotta täyttäneet työttömät työnhakijat, jotka eivät työllisty avoimille työmarkkinoille eikä heille voida järjestää työllistymistä edistävää palvelua, kuntoutusta tai palkkatuettua työtä muun kuin kunnan palveluksessa. Tällöin kunnan on järjestettävä työttömälle työtä siksi ajaksi, että työssäoloehto täyttyy. Työssäoloehdon pidentäminen näin kaksinkertaistaisi kuntien velvoitetyön palkkakustannukset. Tältä osin vuosittainen kustannusvaikutus olisi kaikkiaan 50 miljoonaa euroa. Hallitus suunnittelee luopuvansa tästä velvoitetyöstä myöhemmin annettavalla esityksellä. Jos tämä uudistuksen jälkimmäinen osa syystä tai toisesta jää toteuttamatta, heikentäisi se merkittävästi kuntataloutta.

Ottaen huomioon kustannusten kasvun kohdistumisen samalle ajankohdalle työvoimapalveluiden kuntiin siirtymisen kanssa, voi uudistus Kunta- ja hyvinvointialuetyönantajat KT:n käsityksen mukaan vaarantaa näiden palvelujen riittävän tarjoamisen. Kunnille muodostuu kustannuksia jo pelkästään uudistuksen toimeenpanon valmistelusta. Valtion talousarvioesityksessä vuodelle 2024 on varattu 34 miljoonaa euroa laskennallisiin muutoskustannuksiin. Työ- ja elinkeinoministeriön esitti tähän 45 miljoonaa euroa, mitä kunnat pitivät jo valmistelun aikana riittämättömänä

kattamaan henkilöstön siirrosta, palveluiden organisoinnista, toimitiloista ja tietojärjestelmämuutoksista aiheutuvia kustannuksia. Suomen kuusi suurinta kaupunkia ovat työ- ja elinkeinoministeriöön toimittamassaan muistiossa tuoneet arvionaan esille, että henkilöstön liikkeenluovutus ja sen yhteydessä valtion työ- ja virkaehtosopimusten noudattaminen vuoden 2025 kahden ensimmäisen kuukauden ajalta aiheuttaisi jopa 118,5 miljoonan euron kustannukset kunnille, jos vaihtoehtona on palkanmaksun ICT-järjestelmien muutokset. Ongelman ratkaisun halvinkin vaihtoehto lisäisi kuntien kustannuksia yli viidellä miljoonalla eurolla. KT haluaa tuoda tällä esille, että kaikkien sellaisten uudistusten, joilla on vaikutuksia työvoimapalveluiden siirtymiseen kuntiin, yhdysvaikutuksia tulee tarkastella erityisen tarkasti.

Työttömyysturvaan nyt esitetyt muutokset saavat aikaan työttömissä käyttäytymismuutoksia, jotka lisäävät työvoiman tarjontaa työmarkkinoilla. Esitetyt muutokset lisäisivät siis työttömien kannusteita työn vastaanottamiseen ja avoimet työpaikat täyttyisivät näin nopeammin. Lisäksi on odotettavissa, että työttömillä olisi suurempi kannuste ottaa vastaan myös sellaista työtä, johon nyt työnantajilla on ollut vaikeaa löytää tekijöitä.

Työn vastaanottamiseen liittyvä kannuste on kuitenkin vain osa käyttäytymismuutosten kokonaisuutta. Esitetty lakimuutos saisi myös aikaan käyttäytymismuutoksia sellaisten työttömien kohdalla, joiden sen hetkinen osaaminen, työelämävalmiudet tai työkyky eivät vastaa työmarkkinoilla tarjolla olevaa työtä. Työn vastaanottamisen lisäksi heillä olisi vahvempi kannuste ottaa vastaan myös palveluja, joiden avulla he saisivat kehitettyä työelämävalmiutensa, osaamisensa ja työkykynsä paremmin vastaamaan työmarkkinoiden tarpeita - ja näin lisätä työllistymisensä todennäköisyyttä.

Kunta- ja hyvinvointialuetyönantajat KT kannattaa uudistuksia, joilla kannustetaan työttömiä vastaanottamaan tarjolla olevaa työtä ja parantamaan työllistymisedellytyksiään. Työllisyysasteen kasvattaminen edellyttää toimia, joilla vähennetään rakenteellista työttömyyttä. On kuitenkin tärkeää varmistaa, ettei uudistuksella vaikutettaisi kielteisesti kuntien mahdollisuuksiin rahoittaa ja tarjota juuri niitä palveluita, joiden kysyntää uudistuksella lisätään. Mikäli kuntien rahoitusvastuita lisätään siten, että ne eivät voi tarjota riittävää tukea heikommassa työmarkkina-asemassa oleville, jäävät työllisyysvaikutukset myös osin saavuttamatta.

Kunta- ja hyvinvointialuetyönantajat KT ehdottaa, että uudistuksen vaikutuksia kuntatalouteen seurattaisiin etenkin työvoimapalveluiden tarjoamisen näkökulmasta. Työttömyysturvaan nyt esitetyt uudistukset luovat työttömille vahvan kannustimen työllistyä ja tällöin riittävä tuki työllistymiselle on turvattava.

KUNTA- JA HYVINVOINTIALUETYÖNANTAJAT KT